

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Χαρτογράφηση της Κοινότητας των Ψαλτών (ΟΜΣΙΕ, 2025)

Στατιστική τεκμηρίωση για την επικαιροποίηση του Εθνικού Δελτίου Ψαλτικής Τέχνης
302 ηλεκτρονικές απαντήσεις (από σύνολο 450 έγκυρων ερωτηματολογίων)

Επιμέλεια: Κωνσταντίνος Δ. Πολίτης, Πρόεδρος ΟΜΣΙΕ

1. Μεθοδολογία & Όρια του Δείγματος

Η Χαρτογράφηση της Κοινότητας των Ψαλτών αποτελεί την πρώτη φορά στην ιστορία της ΟΜΣΙΕ -και, εξ όσων είναι γνωστό, στην ιστορία της ψαλτικής γενικότερα- που επιχειρείται καταγραφή της κοινότητας σε τέτοια έκταση, με συνδυασμό γραπτών (χειρόγραφων) ερωτηματολογίων και ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου (Google Forms). Παρά την εσωτερική επιφυλακτικότητα μέρους των ψαλτών, οι οποίοι εξέφρασαν αντίρρηση σε οποιαδήποτε δημοσιοποίηση στοιχείων του ζητήματος, συγκεντρώθηκαν συνολικά περισσότερα από 500 ερωτηματολόγια. Από αυτά, 450 κρίθηκαν επαρκώς συμπληρωμένα, εκ των οποίων τα 302 υποβλήθηκαν ηλεκτρονικά· η παρούσα στατιστική ανάλυση αφορά αποκλειστικά το ηλεκτρονικό υποσύνολο των 302 απαντήσεων, καθώς τα υπόλοιπα 148 έγγραφα (χειρόγραφα) δεν είχαν ενσωματωθεί σε ψηφιακή, επεξεργάσιμη μορφή κατά τον χρόνο σύνταξης της παρούσας Έκθεσης.

Το ερωτηματολόγιο κάλυπτε δημογραφικά στοιχεία, εκπαίδευση, ιεραρχικούς ρόλους, αντιλήψεις για την αυθεντικότητα και την αξία της ψαλτικής, μηχανισμούς μετάδοσης και διαφύλαξης, καθώς και την επαγγελματική/κοινωνική διάσταση του λειτουργήματος. Η συμμετοχή ψαλτριών στη Χαρτογράφηση υπήρξε εξαιρετικά περιορισμένη, κυρίως λόγω ανεπαρκούς στόχευσης της δημοσιότητας του εγχειρήματος προς τη συγκεκριμένη ομάδα· για τον λόγο αυτό, τα σχετικά στοιχεία δεν ενσωματώνονται στα ποσοτικά αποτελέσματα της παρούσας Έκθεσης, και η συστηματική μελέτη της γυναικείας παρουσίας στην ψαλτική μετατίθεται σκόπιμα για την επόμενη Χαρτογράφηση, που προγραμματίζεται για το 2028, ώστε να σχεδιαστεί και να υλοποιηθεί με τρόπο που να διασφαλίζει αντιπροσωπευτικότερη συμμετοχή.

Περιορισμοί: το δείγμα είναι αυτοεπιλεγμένο (όσοι επέλεξαν να απαντήσουν ηλεκτρονικά μέσω της Ηλεκτρονικής Πύλης της ΟΜΣΙΕ), γεγονός που ενδέχεται να ευνοεί οργανωμένους/πιστοποιημένους ψάλτες έναντι άτυπων ή λιγότερο διασυνδεδεμένων περιπτώσεων. Το ποσοστό απάντησης διαφέρει ανά ερώτηση (από N=302 έως N=166 σε ορισμένα υποερωτήματα), λόγω κλαδικής δομής (branching) του ερωτηματολογίου. Τα ευρήματα πρέπει συνεπώς να διαβάζονται ως ενδεικτική, όχι πλήρως αντιπροσωπευτική, αποτύπωση της κοινότητας, και ειδικά ως αποτύπωση του ηλεκτρονικά συμμετέχοντος, κυρίως ανδρικού, τμήματός της.

Πρόσθετη μεθοδολογική σημείωση: πέραν των 148 επαρκώς συμπληρωμένων χειρόγραφων ερωτηματολογίων που δεν έχουν ακόμη ψηφιοποιηθεί, μέρος των χειρόγραφων απαντήσεων που εξαιρέθηκαν από την επεξεργασία ήταν είτε ελλιπές είτε συνοδευόταν από ρητή επιφύλαξη των ιδίων των ψαλτών ως προς τη δημοσιοποίηση στοιχείων που άπτονται ευαίσθητων πτυχών της εργασιακής τους κατάστασης (μορφές άτυπης, μερικής ή άμισθης/εθελοντικής απασχόλησης). Το γεγονός αυτό, καθαρά ποιοτικά, αποτελεί ένδειξη ότι το εύρος της οικονομικής επισφάλειας στον κλάδο πιθανότατα υπερβαίνει όσα καταγράφονται στα ποσοτικά δεδομένα της ενότητας 3.5.

Η ανάλυση αυτή αντλεί επίσης από τη σύγχρονη βυζαντινομουσικολογική έρευνα για την ιστορική τεκμηρίωση (βλ. Ενότητα 2 και σχετική βιβλιογραφία), χωρίς να αποδίδεται προτεραιότητα σε συγκεκριμένα ονόματα έναντι άλλων έγκριτων μελετητών του αντικειμένου, και ευθυγραμμίζεται ορολογικά με το επίσημο αγγλικό κείμενο εγγραφής της Ψαλτικής/Byzantine chant στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο Αύλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO (2019, αρ. 01508), ιδίως ως προς την περιγραφή των φορέων (bearers) και τους μηχανισμούς προφορικής μετάδοσης.

2. Νομικό και Κανονικό Πλαίσιο

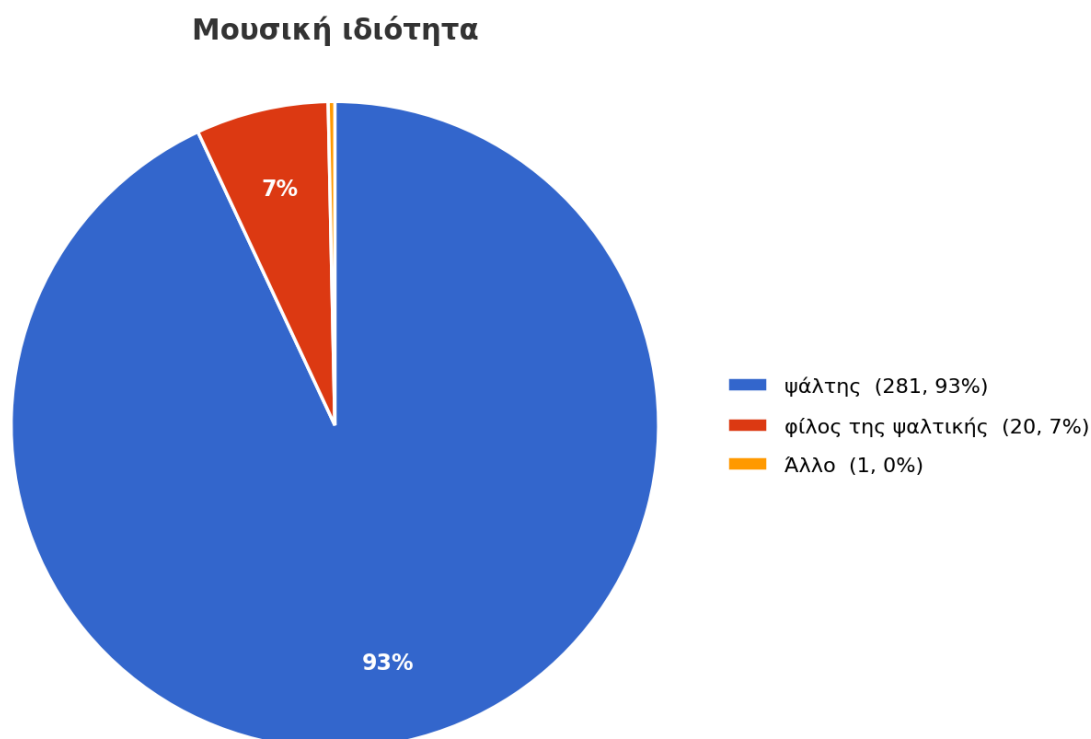
Η ιδιότητα του ιεροψάλτη έχει διττή θεσμική βάση. Κανονικά, ο ψάλτης θεωρείται κατώτερος κληρικός, ιδιότητα με ρίζες στους Ιερούς Κανόνες: ο 26ος Αποστολικός Κανόνας τον απαριθμεί στον Κλήρο, ο 33ος Κανόνας της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου και ο 15ος της εν Λαοδικεία Συνόδου επιφυλάσσουν το δικαίωμα ψαλμωδίας στον άμβωνα σε κανονικά χειροθετημένους Ψάλτες, ενώ άλλοι Κανόνες (4ος, 8ος, 15ος, 16ος, 25ος, 43ος, 54ος, 55ος, 56ος, 59ος, 66ος, 69ος, 72ος, 84ος Αποστολικοί κ.ά.) ρυθμίζουν δικαιώματα, υποχρεώσεις και πειθαρχία των κατώτερων κληρικών, στους οποίους εντάσσονται οι ψάλτες. Τη συστηματική αυτή κανονική παράδοση κατέγραψε ο Μητροπολίτης Πατρών Νικόδημος Βαλληνδράς στη μελέτη «Οι Ψάλται κατά τους Ιερούς Κανόνες» (1964).

Νομικά, η κανονική αυτή παράδοση συμπυκνώνεται σήμερα στον Κανονισμό Ιεροψαλτών υπ' αριθμ. 176/2006 της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος (ΦΕΚ Α' 268/19.12.2006). Ο Κανονισμός καθορίζει: δύο θέσεις ιεροψάλτη ανά ενοριακό Ναό (Πρωτοψάλτης/Δεξιός, Λαμπαδάριος/Αριστερός, Άρθρο 3)· διαδικασία διορισμού μέσω πενταμελούς Επιτροπής Κρίσεως με προκήρυξη σε δύο εφημερίδες (Άρθρο 4)· πέντε κατηγορίες Α'-Ε' βάσει τυπικών προσόντων (Άρθρο 4§5)· ασφάλιση στο ΙΚΑ (Άρθρο 5)· δικαιώματα αμοιβής, δώρων και άδειας (Άρθρο 7)· διαδικασίες αποχώρησης, απόλυσης και πειθαρχίας, με όριο ηλικίας τα 70 έτη, παρατεινόμενο έως τα 80 (Άρθρα 8-9)· και θεσμοθετεί την 4η Δεκεμβρίου (μνήμη Ιωάννου Δαμασκηνού) ως Πανελλήνια Ημέρα Εορτής των Ιεροψαλτών, σε συνεργασία ΟΜΣΙΕ και Ιερών Μητροπόλεων (Άρθρο 10).

Η κατηγοριοποίηση του Άρθρου 4§5 του Κανονισμού αντιστοιχεί ακριβώς στις πέντε κατηγορίες που κατέγραψε η Χαρτογράφηση (βλ. §3.4 κατωτέρω), επιβεβαιώνοντας τη συνέχεια ανάμεσα στο κανονιστικό πλαίσιο και τη σημερινή πρακτική. Ανάμεσα ωστόσο στην κανονική θεωρία, τη θεσμοθέτηση του 2006 και τη σημερινή πράξη παρεμβάλλονται σημαντικά κενά -ιδίως ως προς την ένταξη γυναικών ψαλτριών, ζήτημα που ο Κανονισμός δεν προβλέπει ρητά και που η παρούσα Χαρτογράφηση δεν κατόρθωσε να τεκμηριώσει επαρκώς (βλ. §1), αλλά και ως προς την οικονομική βιωσιμότητα του λειτουργήματος, όπως αναλύεται στην Ενότητα 6.

3. Ταυτότητα του Φορέα (Πεδίο 2)

3.1 Μουσική ιδιότητα

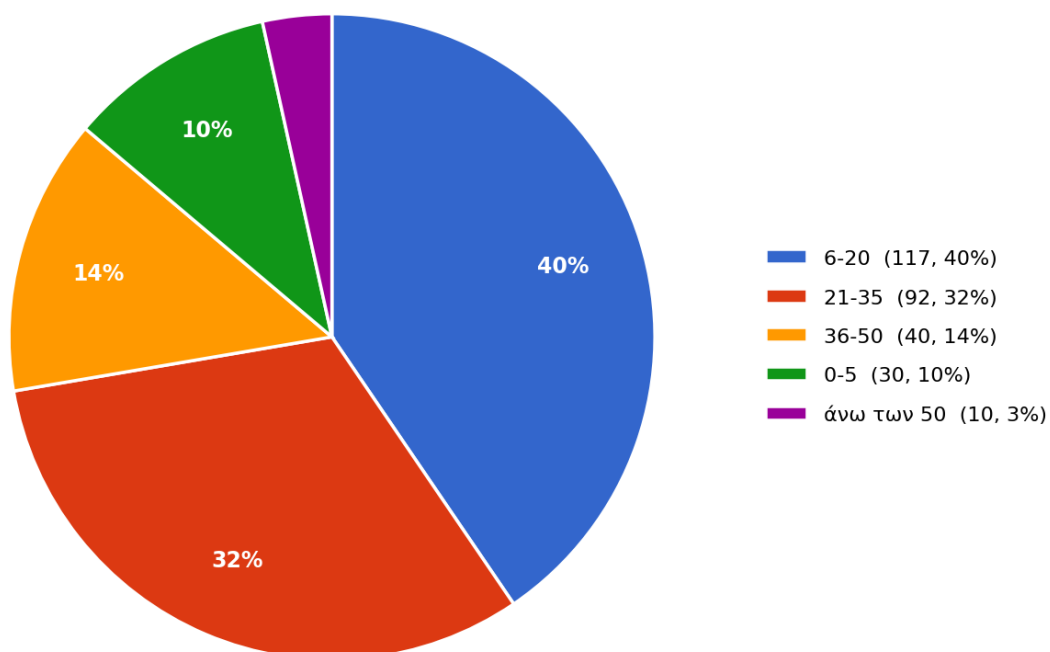

Ιδιότητα	N	%
ψάλτης	281	93%
φίλος της ψαλτικής	20	7%
Άλλο	1	0%

Σχετικά με το φύλο των συμμετεχόντων, η συμμετοχή ψαλτριών στη Χαρτογράφηση υπήρξε εξαιρετικά περιορισμένη λόγω ανεπαρκούς στόχευσης δημοσιότητας προς τη συγκεκριμένη ομάδα (βλ. §1)· για τον λόγο αυτό δεν παρατίθεται εδώ κατανομή φύλου, και η συστηματική μελέτη της γυναικείας παρουσίας στην ψαλτική μετατίθεται σκόπιμα για την επόμενη Χαρτογράφηση (2028).

3.2 Χρόνια υπηρεσίας στα αναλόγια

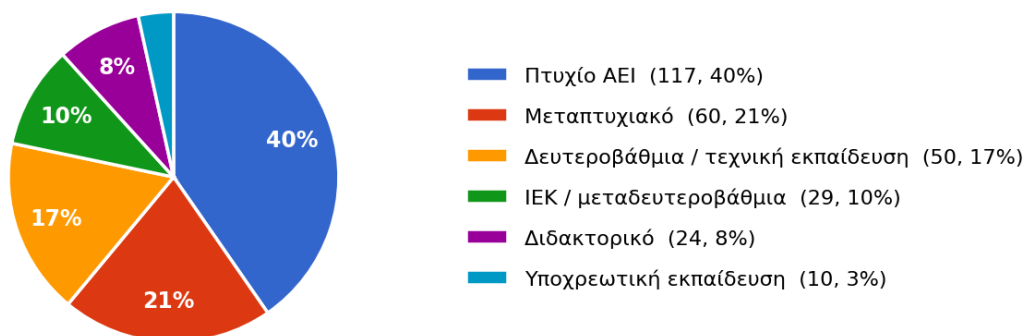
Χρόνια υπηρεσίας στα αναλόγια

Έτη υπηρεσίας	N	%
6-20	117	40%
21-35	92	32%
36-50	40	14%
0-5	30	10%
άνω των 50	10	3%

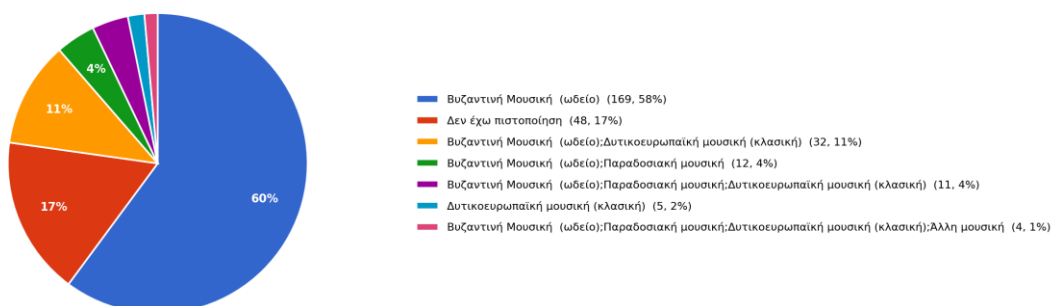
3.3 Εκπαίδευση και πιστοποίηση

Ακαδημαϊκή βαθμίδα

Ακαδημαϊκή βαθμίδα	N	%
Πτυχίο ΑΕΙ	117	40%
Μεταπτυχιακό	60	21%
Δευτεροβάθμια / τεχνική εκπαίδευση	50	17%
ΙΕΚ / μεταδευτεροβάθμια	29	10%
Διδακτορικό	24	8%
Υποχρεωτική εκπαίδευση	10	3%

Πιστοποίηση (τομέας)

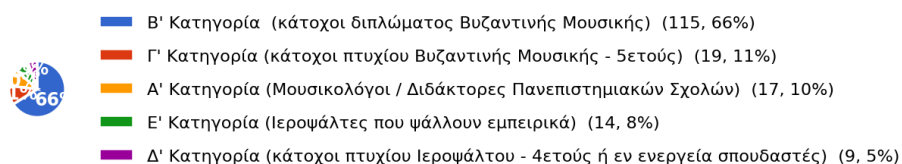

Πιστοποίηση (τομέας)	N	%
Βυζαντινή Μουσική (ωδείο)	169	58%
Δεν έχω πιστοποίηση	48	17%

Βυζαντινή Μουσική (ωδείο);Δυτικοευρωπαϊκή μουσική (κλασική)	32	11%
Βυζαντινή Μουσική (ωδείο);Παραδοσιακή μουσική	12	4%
Βυζαντινή Μουσική (ωδείο);Παραδοσιακή μουσική;Δυτικοευρωπαϊκή μουσική (κλασική)	11	4%
Δυτικοευρωπαϊκή μουσική (κλασική)	5	2%
Βυζαντινή Μουσική (ωδείο);Παραδοσιακή μουσική;Δυτικοευρωπαϊκή μουσική (κλασική);Άλλη μουσική	4	1%
Βυζαντινή Μουσική (ωδείο);Άλλη μουσική	3	1%

3.4 Κατηγορία βάσει Κανονισμού Ιεροψαλτών 176/2006 (Άρθρο 4§5)

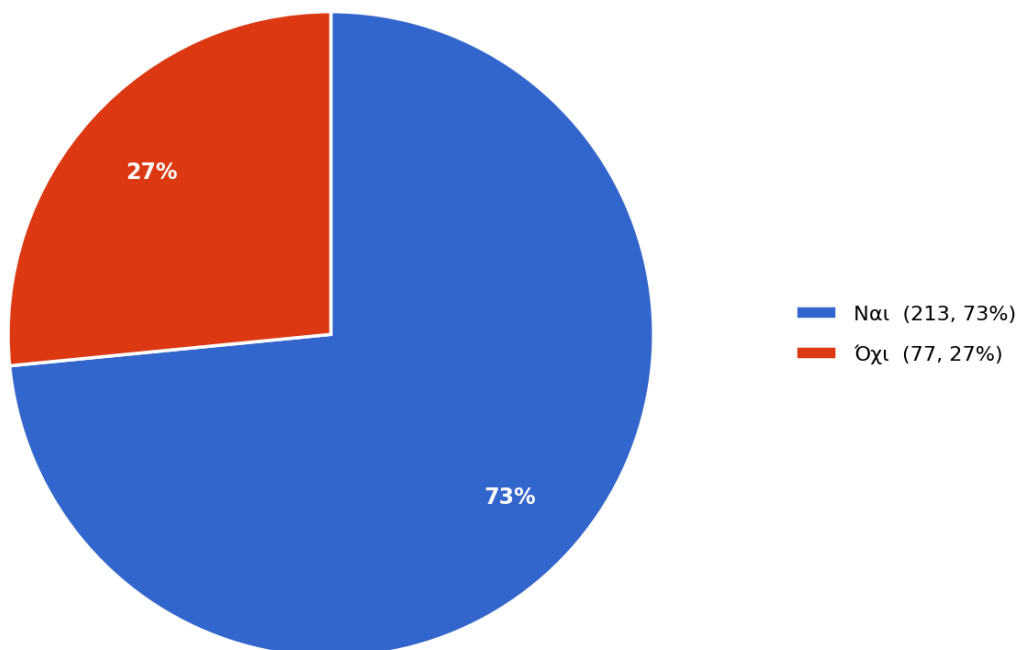
Κατηγορία βάσει Κανονισμού 176/2006

Κατηγορία	N	%
B' Κατηγορία (κάτοχοι διπλώματος Βυζαντινής Μουσικής)	115	66%
Γ' Κατηγορία (κάτοχοι πτυχίου Βυζαντινής Μουσικής - 5ετούς)	19	11%
Α' Κατηγορία (Μουσικολόγοι / Διδάκτορες Πανεπιστημιακών Σχολών)	17	10%
Ε' Κατηγορία (Ιεροψάλτες που ψάλλουν εμπειρικά)	14	8%
Δ' Κατηγορία (κάτοχοι πτυχίου Ιεροψάλτου - 4ετούς ή εν ενεργεία σπουδαστές)	9	5%

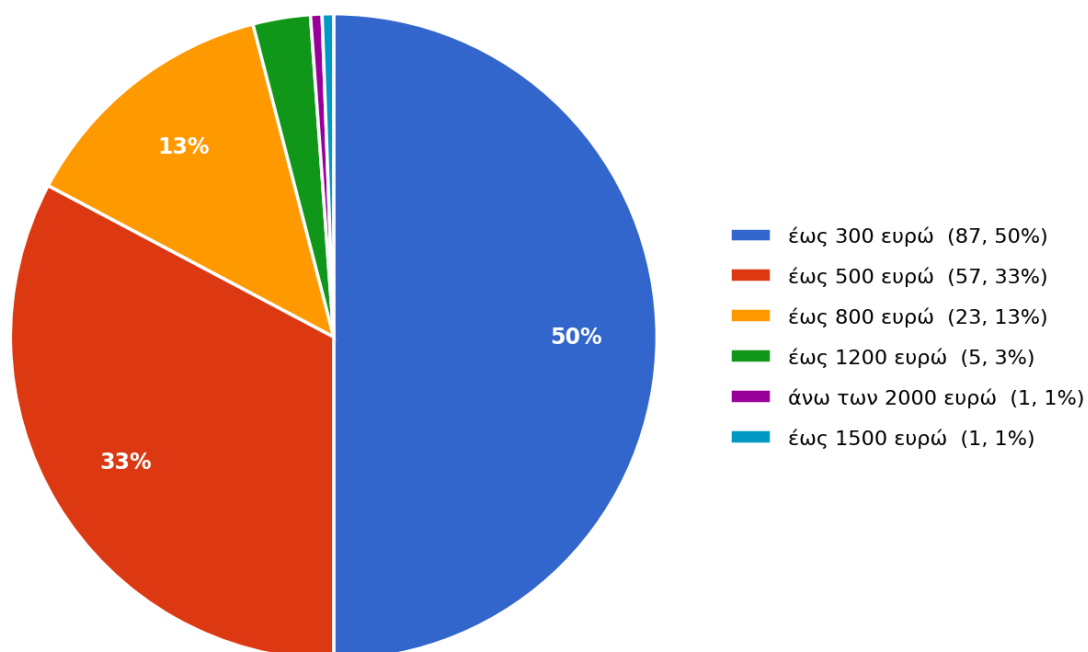
3.5 Επαγγελματική κατάσταση

Άλλη εργασία για βιοπορισμό

Άλλη εργασία για βιοπορισμό	N	%
Ναι	213	73%
Όχι	77	27%

Μηνιαίο εισόδημα από την ψαλτική

Μηνιαίο εισόδημα από την ψαλτική (καθαρό)	N	%
έως 300 ευρώ	87	50%
έως 500 ευρώ	57	33%
έως 800 ευρώ	23	13%
έως 1200 ευρώ	5	3%
άνω των 2000 ευρώ	1	1%
έως 1500 ευρώ	1	1%

4. Αντιλήψεις περί Αυθεντικότητας και Αξίας (Πεδίο 6)

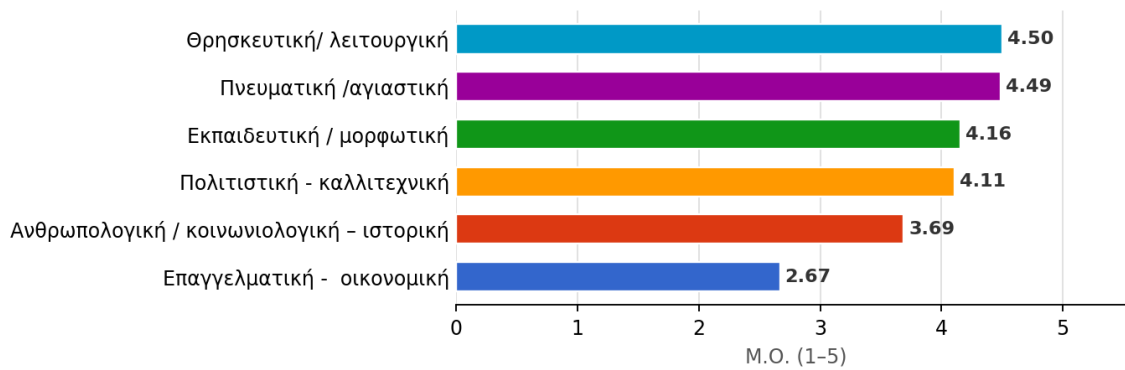
Οι συμμετέχοντες αξιολόγησαν σε κλίμακα 1 (καθόλου) έως 5 (πάρα πολύ) ποιοι φορείς θεωρούνται πιο αυθεντικοί εκφραστές της ψαλτικής:

Φορέας	Μ.Ο. (1-5)	N
Ερευνητές της ψαλτικής / μουσικολόγοι	3.30	290
Κάθε ψάλτης ατομικά	3.28	290
Ομοσπονδία /Σύλλογοι Ιεροψαλτών	3.25	290
Η Εκκλησία (νομικά πρόσωπα, Πατριαρχεία, τοπικές Εκκλησίες, Μονές, Ενορίες)	3.16	290
Εκδότες έργων κάθε μορφής της ψαλτικής	3.03	290
Παραγωγοί κάθε μορφής σχετικών εκδηλώσεων και θεαμάτων	2.42	290
Δημοσιογράφοι που ειδικεύονται με την ψαλτική	1.96	290

3.1 Αξίες της ψαλτικής για τον άνθρωπο

Αξίες της ψαλτικής για τον άνθρωπο

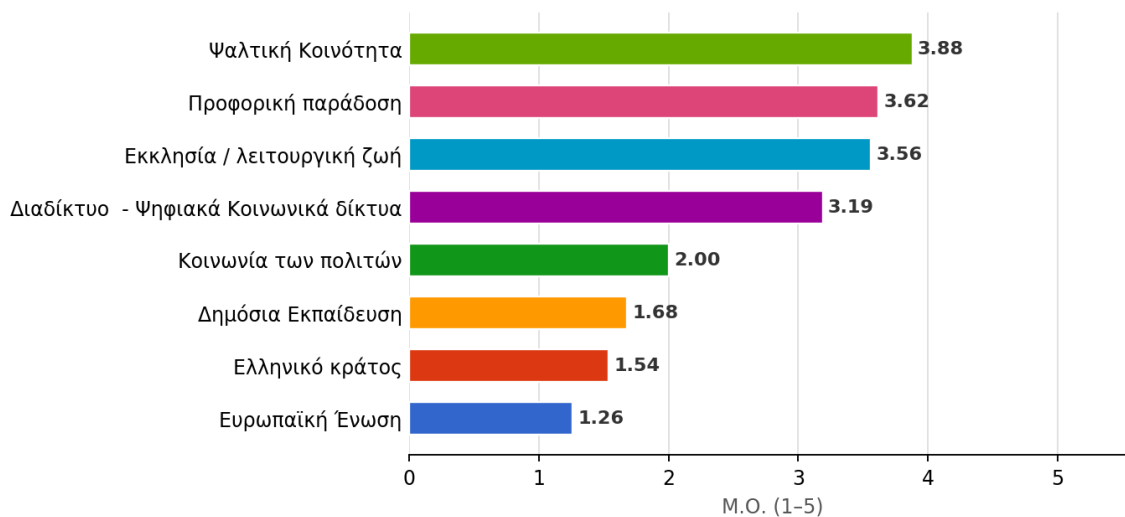

Αξία	M.O. (1-5)	N
Θρησκευτική/ λειτουργική	4.50	286
Πνευματική /αγιαστική	4.49	282
Εκπαιδευτική / μορφωτική	4.16	284
Πολιτιστική - καλλιτεχνική	4.11	273
Ανθρωπολογική / κοινωνιολογική – ιστορική	3.69	268
Επαγγελματική - οικονομική	2.67	198

5. Μετάδοση και Διαφύλαξη (Πεδίο 8)

4.1 Τι συμβάλλει στη μετάδοση στις νεότερες γενιές σήμερα

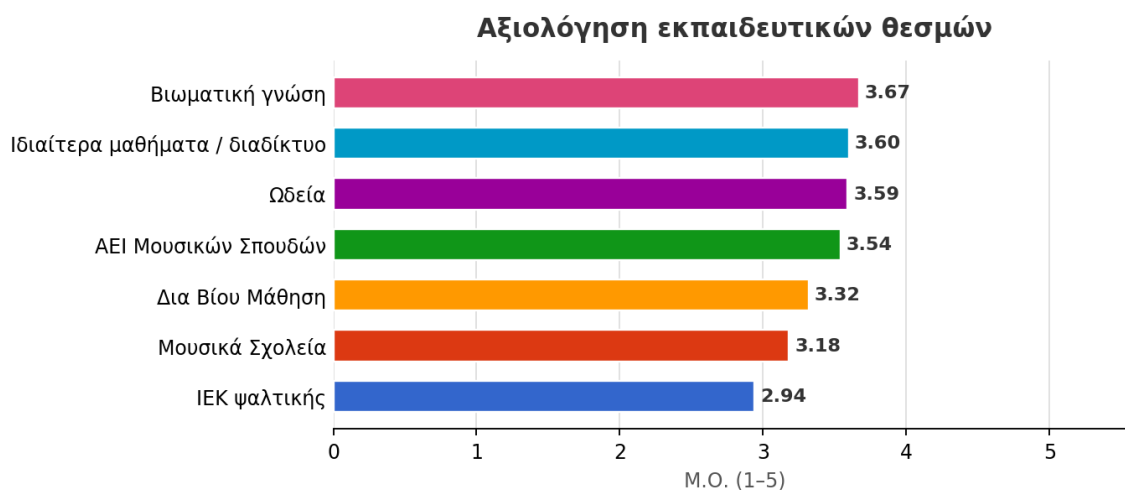
Τι συμβάλλει στη μετάδοση σήμερα

Παράγοντας	M.O. (1-5)	N
Ψαλτική Κοινότητα	3.88	290
Προφορική παράδοση	3.62	290
Εκκλησία / λειτουργική ζωή	3.56	290

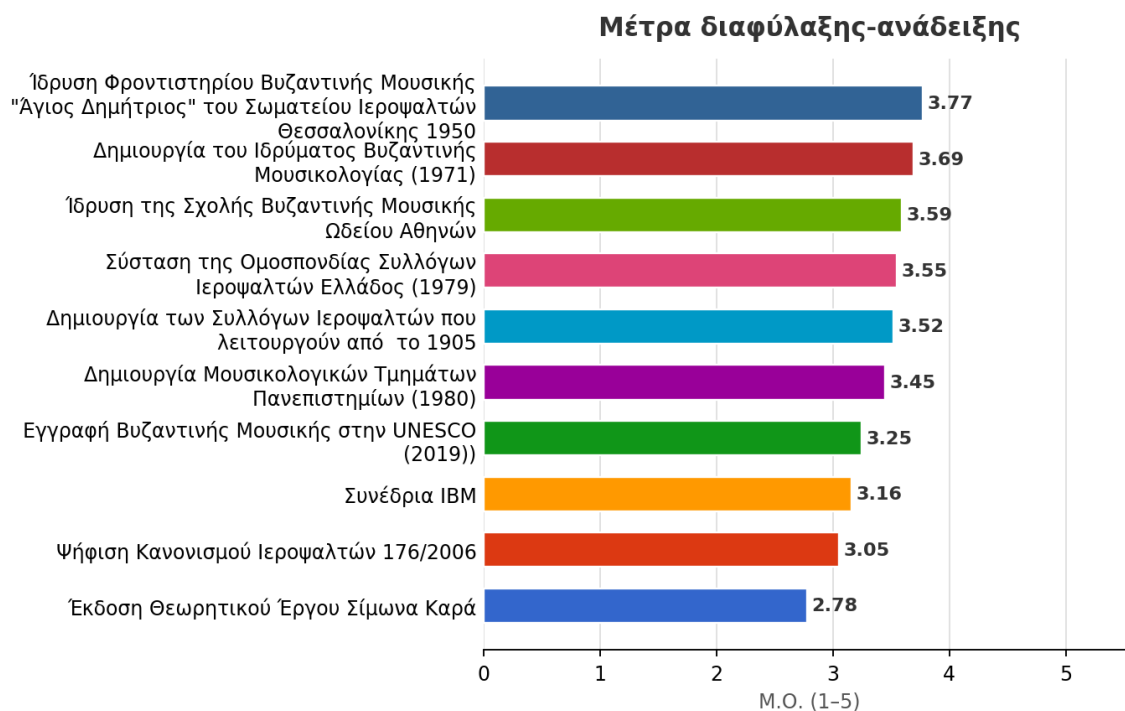
Διαδίκτυο - Ψηφιακά Κοινωνικά δίκτυα	3.19	290
Κοινωνία των πολιτών	2.00	290
Δημόσια Εκπαίδευση	1.68	290
Ελληνικό κράτος	1.54	290
Ευρωπαϊκή Ένωση	1.26	290

4.2 Αξιολόγηση εκπαιδευτικών θεσμών (όγκος μεταδιδόμενης γνώσης)

Θεσμός/Διάστος	Μ.Ο. (1-5)	N
Βιωματική γνώση	3.67	290
Ιδιαίτερα μαθήματα / διαδίκτυο	3.60	290
Ωδεία	3.59	290
ΑΕΙ Μουσικών Σπουδών	3.54	290
Δια Βίου Μάθηση	3.32	290
Μουσικά Σχολεία	3.18	290
ΙΕΚ ψαλτικής	2.94	290

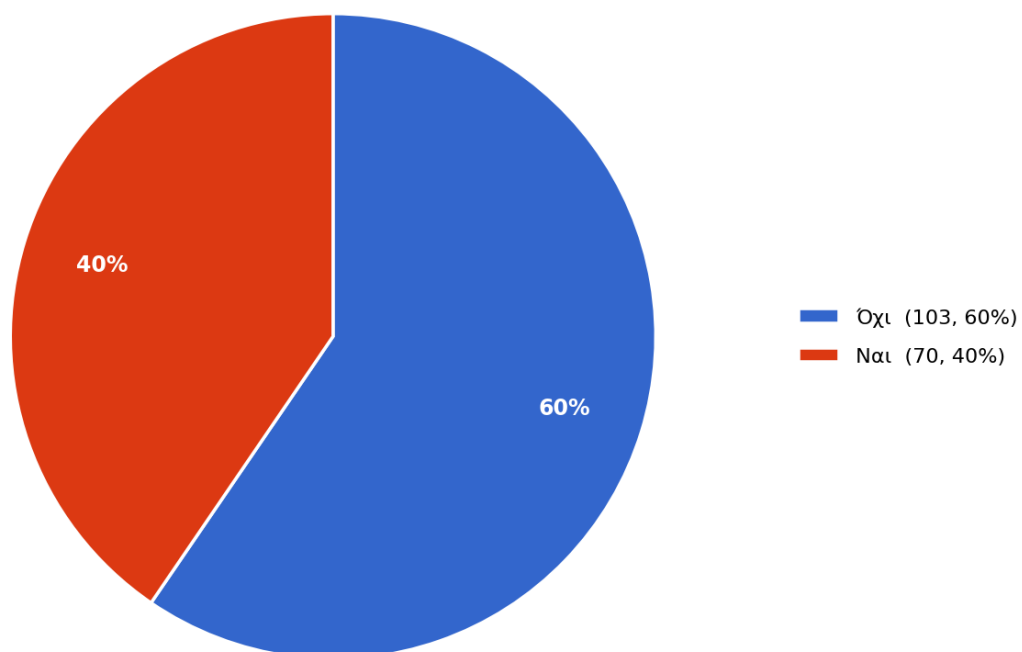
4.3 Ιστορικά γεγονότα/θεσμοί ως μέτρα διαφύλαξης-ανάδειξης

Γεγονός / Θεσμός	Μ.Ο. (1-5)	N
Ίδρυση Φροντιστηρίου Βυζαντινής Μουσικής "Άγιος Δημήτριος" του Σωματείου Ιεροψαλτών Θεσσαλονίκης 1950	3.77	290
Δημιουργία του Ιδρύματος Βυζαντινής Μουσικολογίας (1971)	3.69	290
Ίδρυση της Σχολής Βυζαντινής Μουσικής Ωδείου Αθηνών	3.59	290
Σύσταση της Ομοσπονδίας Συλλόγων Ιεροψαλτών Ελλάδος (1979)	3.55	290
Δημιουργία των Συλλόγων Ιεροψαλτών που λειτουργούν από το 1905	3.52	290
Δημιουργία Μουσικολογικών Τμημάτων Πανεπιστημίων (1980)	3.45	290
Εγγραφή Βυζαντινής Μουσικής στην UNESCO (2019))	3.25	290
Συνέδρια IBM	3.16	290
Ψήφιση Κανονισμού Ιεροψαλτών 176/2006	3.05	290
Έκδοση Θεωρητικού Έργου Σίμωνα Καρά	2.78	290

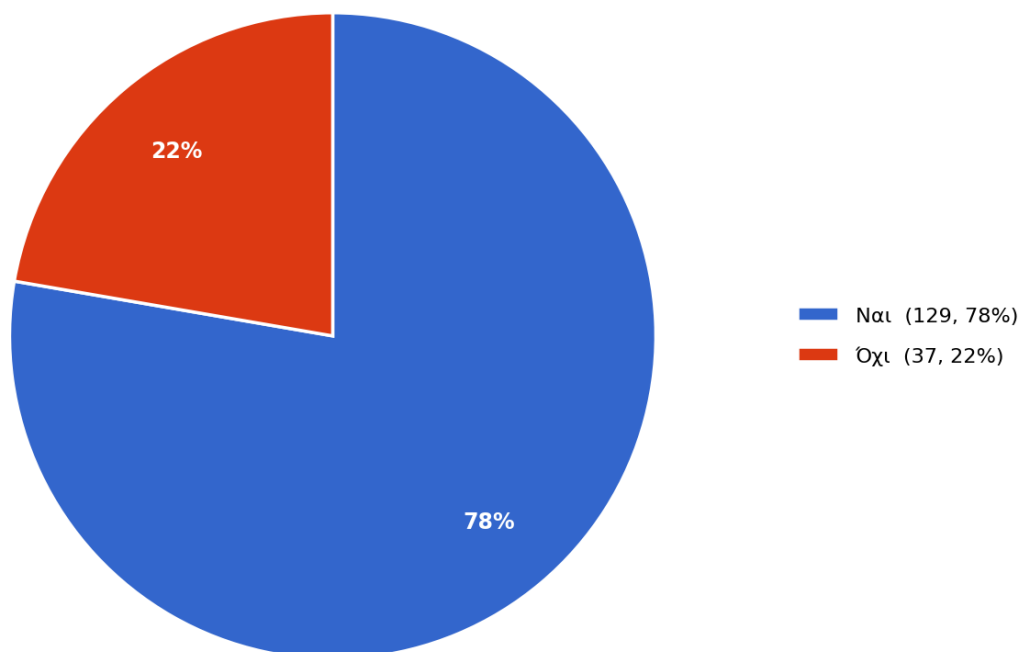
4.4 Κινητικότητα, ΜΜΕ και ψηφιακή παρουσία

Μετακίνηση εκτός Περιφ. Ενότητας

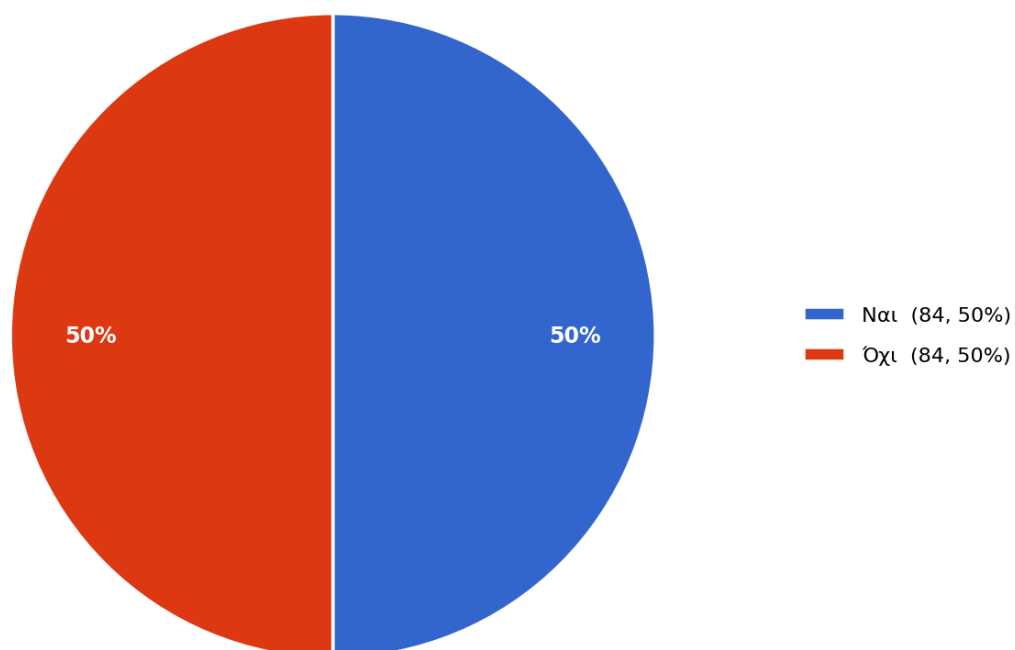
Μετακίνηση εκτός Περιφ. Ενότητας για ψαλτικές υποχρεώσεις	N	%
Όχι	103	60%
Ναι	70	40%

Συμμετοχή σε ΜΜΕ

Συμμετοχή σε ΜΜΕ (ραδιόφωνο/τηλεόραση/διαδίκτυο)	N	%
Ναι	129	78%
Όχι	37	22%

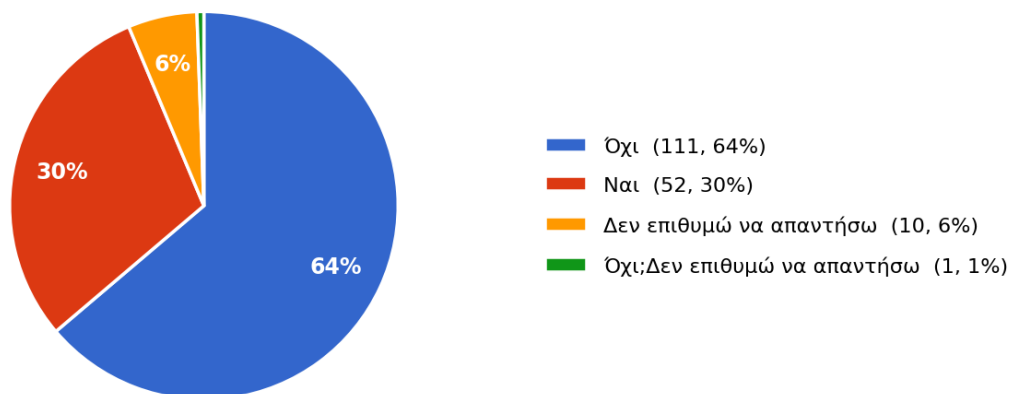
Ανάρτηση διαδικτυακού υλικού ιδίας παραγωγής

Ανάρτηση διαδικτυακά υλικού δικής τους παραγωγής	N	%
Ναι	84	50%
Όχι	84	50%

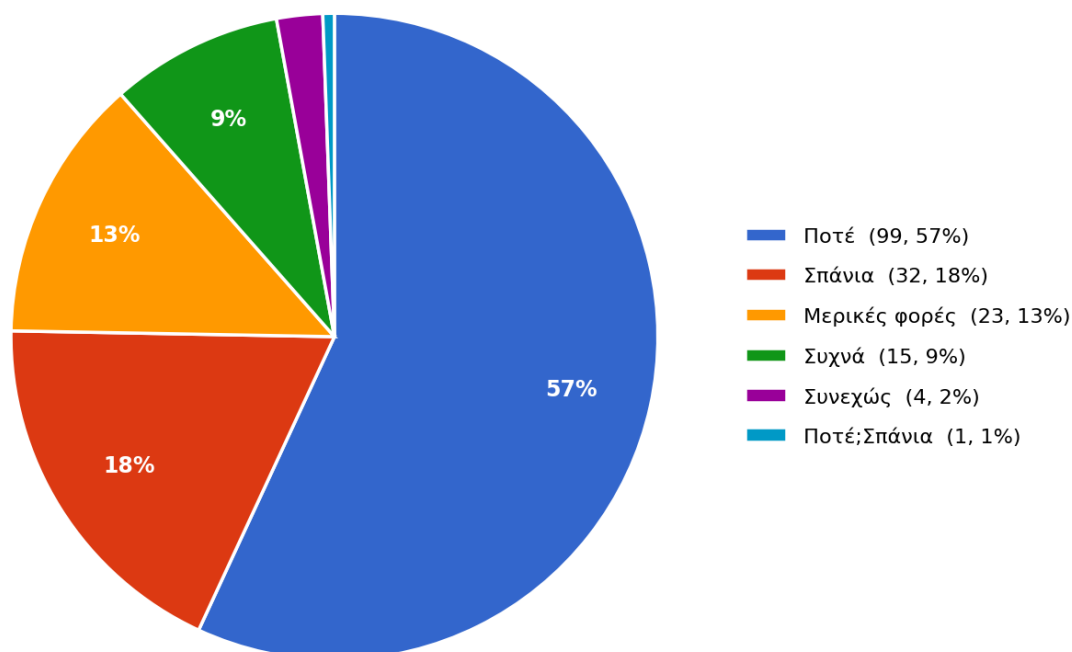
6. Κοινωνική Διάσταση

Εφηβικό bullying λόγω ιδιότητας

Εφηβικό bullying λόγω ιεροψαλτικής ιδιότητας	N	%
Όχι	111	64%
Ναι	52	30%
Δεν επιθυμώ να απαντήσω	10	6%
Όχι; Δεν επιθυμώ να απαντήσω	1	1%

Εργασιακός εκφοβισμός (mobbing)

Εργασιακός εκφοβισμός (mobbing) - εργοδοτικό	N	%
Ποτέ	99	57%
Σπάνια	32	18%
Μερικές φορές	23	13%
Συχνά	15	9%
Συνεχώς	4	2%
Ποτέ;Σπάνια	1	1%

6.1 Οικονομική αβεβαιότητα και θεσμικός κίνδυνος

Πέρα από τα ποσοτικά ευρήματα των §3.5 (73% με δεύτερη απασχόληση, πλειοψηφικά εισόδημα έως 500€), η ίδια η διαδικασία της Χαρτογράφησης κατέγραψε ποιοτικά ένα ευρύτερο ζήτημα εργασιακής ανασφάλειας γύρω από το λειτούργημα, με αναφορές σε άτυπη ή μερική απασχόληση και σε άμισθη προσφορά υπηρεσιών σε εθελοντική βάση αντί αμειβόμενης θέσης. Το ζήτημα αυτό εντάσσεται σε έναν ευρύτερο δημόσιο διάλογο που εκτυλίσσεται το τελευταίο διάστημα γύρω από νομοθετικές πρωτοβουλίες για την επαγγελματική εκπαίδευση και τη διαβάθμιση τίτλων σπουδών στη μουσική εν γένει, ο οποίος έχει προκαλέσει δημόσιες παρεμβάσεις μουσικών φορέων και ενώσεων. Στο πλαίσιο αυτό, μέρος της κοινότητας των ψαλτών εκφράζει τον προβληματισμό του για το κατά πόσο προβλέπεται ειδική μέριμνα ώστε η ένταξη της μουσικής εκπαίδευσης σε νέα θεσμικά πλαίσια να μην αφήσει εκτός την ιδιαιτερότητα της Βυζαντινής Μουσικής/Ψαλτικής. Δεδομένου ότι η σχετική νομοθετική διαδικασία βρίσκεται σε εξέλιξη και ότι η δημόσια συζήτηση γύρω από αυτήν περιλαμβάνει, όπως είναι φυσικό, ανακρίβειες και αντικρουόμενες αναγνώσεις, το παρόν Δελτίο περιορίζεται στην καταγραφή του προβληματισμού ως έκφρασης της κοινότητας φορέων, χωρίς να αποτιμά την ίδια τη νομοθεσία. Πέρα από τα επιμέρους αυτά ζητήματα, η οικονομική αβεβαιότητα που αναδεικνύει η Χαρτογράφηση συνιστά, στα μάτια της κοινότητας, παράγοντα που επηρεάζει τη διαρκή μετάδοση του στοιχείου στις νεότερες γενιές.

7. Σύνοψη Προτάσεων προς το Πεδίο 8.γ

- Θεσμική στήριξη βιωσιμότητας του ψαλτικού επαγγέλματος, ώστε η μετάδοση της τέχνης να μην εξαρτάται από άτυπη/άμισθη εργασία.
- Ενίσχυση δομών που συνδυάζουν μαθητεία στο αναλόγιο με πιστοποιημένη εκπαίδευση· αποσαφήνιση εποπτείας Ωδείων.
- Παρακολούθηση της εξέλιξης των νομοθετικών πρωτοβουλιών για την επαγγελματική εκπαίδευση και τη διαβάθμιση τίτλων σπουδών στη μουσική, ώστε η ιδιαιτερότητα της Βυζαντινής Μουσικής/Ψαλτικής να λαμβάνεται υπόψη στον σχεδιασμό.
- Δράσεις κοινωνικής ευαισθητοποίησης κατά του εφηβικού/εργασιακού εκφοβισμού ψαλτών.
- Δημιουργία ηλεκτρονικού, διαρκώς επικαιροποιούμενου Μητρώου Φορέων της Ψαλτικής στο portal του ΥΠΠΟ.
- Συστηματικό ψηφιακό αρχείο ηχογραφήσεων/μαθημάτων υπό θεσμική εποπτεία.
- Ενίσχυση δικτύωσης τοπικών Συλλόγων σε περιφερειακή κλίμακα.
- Θεσμοθέτηση περιοδικής (πενταετούς) επανάληψης της Χαρτογράφησης, με μέριμνα ώστε να διευκολύνεται και η καταγραφή των πλέον επισφαλών περιπτώσεων.

8. Επιστημονικό Υπόβαθρο και Βιβλιογραφικές Αναφορές (Πεδίο 6)

Η ιστορική τεκμηρίωση του Πεδίου 6 στηρίζεται στη σύγχρονη επιστημονική βιβλιογραφία της βυζαντινής μουσικολογίας, ένα πεδίο στο οποίο δραστηριοποιείται σήμερα στην Ελλάδα πλήθος έγκριτων πανεπιστημιακών καθηγητών και ερευνητών, σε ιδρύματα όπως τα Τμήματα Μουσικών Σπουδών των Πανεπιστημίων Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Μακεδονίας, το Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας και το Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών. Για να μην αποδοθεί έμφαση σε συγκεκριμένα ονόματα έναντι άλλων εξίσου αναγνωρισμένων μελετητών, το κείμενο του Πεδίου 6 αναφέρεται θεματικά (παλαιογραφία/σημειογραφία, ιστορία εκκλησιαστικών χορών, θεωρητική/ιστορική σύνθεση, μελέτη μελουργικών ειδών, διεθνείς παλαιογραφικές συνεργασίες) και όχι ονομαστικά στην επιστημονική αυτή κοινότητα.

Ιδιαίτερη μνεία οφείλεται στον αείμνηστο Καθηγητή Αντώνιο Ε. Αλυγιζάκη (1946-2023), Καθηγητή Βυζαντινής Μουσικολογίας και Ψαλτικής στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Άρχοντα Υμνωδό της Αγίας του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, ο οποίος συνέταξε το αρχικό Δελτίο Στοιχείου (2015) που οδήγησε στην εγγραφή της Ψαλτικής Τέχνης στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Η παρούσα επικαιροποίηση δεν αντικαθιστά αλλά συνεχίζει, με νέα εργαλεία, δεδομένα και ερευνητικά πορίσματα, το θεμέλιο που ο ίδιος έθεσε.

Ιερά Σύνοδος της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, Κανονισμός υπ' αριθμ. 176/2006 «Περί των Ιεροψαλτών και της καταστάσεως αυτών», ΦΕΚ Α' 268/19.12.2006.

Βαλλινδράς, Νικόδημος (Αρχιμ., μετέπειτα Μητροπολίτης Πατρών), «Οι Ψάλται κατά τους Ιερούς Κανόνες», Ιεροψαλτικά Νέα, 1964 (αναδημοσίευση ΟΜΣΙΕ 2008· analogion.gr).

Αλυγιζάκης, Αντώνιος Ε., Δελτίο Στοιχείου Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς «Ψαλτική», Εθνικό Ευρετήριο ΑΠΚ της Ελλάδας, Θεσσαλονίκη 2015.

UNESCO, Nomination file no. 01508, Representative List of the ICH of Humanity: Byzantine chant, 2019 (ich.unesco.org/en/RL/byzantine-chant-01508).

ΟΜΣΙΕ, Χαρτογράφηση της Κοινότητας των Ψαλτών, ερωτηματολόγιο και απαντήσεις, 2025.